

Явор О. А.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

Виходячи з принципу справедливості, право розглядається не тільки як втілення ідеї справедливості, але й як примусовий засіб для забезпечення впливу на суспільство, тобто як своєрідна примусова справедливість [1, с. 270], процедури, процес здійснення приписів правових норм, які не повинні відриватися від їхніх змістовних характеристик [2].

Той факт, що за необхідності право буде реалізоване за допомогою юридично впорядкованої процедури примусу, свідчить про набуття правом нових змістовних якостей (наявність відповідних процедур відрізняє право від інших. Важливими стають не лише норми права як певні взірці, стандарти поведінки, а й соціальних регуляторів). Тому поруч із нормами, що безпосередньо регулюють поведінку людей, з'являються й інші

норми, що зобов'язують вживати заходів задля забезпечення дотримання цих «первинних» норм [3, с. 18], які, на відміну від попередніх, отримують статус правової реальності у зв'язку з їх раціональністю і логічною істинністю [4, с. 45].

Одна із таких процедур – процедура державної реєстрації юридично значущих обставин. Вона не є інститутом, специфічним тільки для сімейного права. Але ціла низка юридичних фактів у сімейному праві набуває здатність виступати підставою для настання відповідних юридичних наслідків тільки після проходження процедури державної реєстрації. Це, зокрема, такі юридичні факти як укладення шлюбу, розірвання шлюбу, зміна прізвища, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав. Крім того, є юридичні факти, які існують безвідносно до факту їх державної реєстрації, але також потребують її проведення (факт народження і факт смерті). Такі факти набули назву актів цивільного стану: за визначенням, наведеним у ст. 49 Цивільного кодексу України, це події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

У зв'язку із цим актуальності набуває ціла низка питань, без розв'язання яких характеристика ролі юридичних фактів у сімейно-правовій сфері, буде неповною. Це, зокрема, питання про значення такого суто публічно-правового інституту як державна реєстрація у сімейних відносинах, що є приватно-правовими за своєю природою, а також про різний характер самих юридичних фактів з огляду на неоднаковий вплив державної реєстрації на ступінь їх юридичної значущості. Окремої уваги потребує питання про наслідки відсутності державної реєстрації тих юридичних фактів, для яких встановлено її обов'язковість.

Як передбачено ст. 9 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [5], державна реєстрація актів цивільного стану проводиться з метою забезпечення реалізації прав фізичної особи та офіційного визнання і підтвердження державою фактів народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу, зміни імені, смерті. Схожа думка звучить при законодавчому поясненні значення державної реєстрації шлюбу: згідно зі ст. 27 Сімейного кодексу України державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах держави та суспільства. Державна реє-

страція шлюбу засвідчується Свідоцтвом про шлюб, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України.

Державна реєстрація шлюбу є правостворюючим юридичним фактом, який входить до юридичного складу, що породжує виникнення шлюбних правовідносин.

Інститут державної реєстрації справедливо пов'язують із наявністю публічного інтересу в сімейному праві. Реєстрація відповідних фактів органом державної реєстрації актів цивільного стану має велике значення, оскільки, по-перше, слугує захисту особистих немайнових та майнових прав осіб, визначенню цивільного статусу фізичної особи, спрощує встановлення родинних та сімейних зв'язків, може стати в нагоді при вирішенні питань про стягнення аліментів, спадкування, призначення пенсій, а також для врахування характеристики народонаселення. По-друге, виступає вихідними даними для обліку і дослідження соціально-демографічного, соціально-просторової структури населення держави [6, с. 435].

Виходячи з вищесказаного, державна реєстрація юридичних фактів у сімейному праві представляє собою офіційне визнання і підтвердження державою виникнення, обмеження, зміну або припинення відповідних юридично значущих обставин, що супроводжується внесенням відповідного запису до визначеного законом Державного реєстру – інформаційної системи відомостей, достовірність яких гарантує держава [7]. Її ознаки:

1) процедуру державної реєстрації передбачено на законодавчому рівні;

2) державна реєстрація має правостворююче або правоприпиняюче значення, оскільки вона засвідчує факт виникнення або припинення юридично значущих для сімейних правовідносин обставини;

3) державна реєстрація має публічний характер [8, с. 147].

Отже, особливості інституту державної реєстрації шлюбу у сімейному праві полягають в тому, що:

по-перше, шляхом вчинення державної реєстрації прав реалізується не тільки приватний, але й публічно-правовий інтерес в належному (стабільному) правопорядку; крім того, реєстрація юридичних фактів у сімейному праві дає можливість здійснювати статистичний облік цивільного стану населення країни;

по-друге, орган, який здійснює державну реєстрацію шлюбу, є правозастосовним органом, що виконує свої повноваження в безспірному порядку;

по-третє, орган, який здійснює державну реєстрацію шлюбу, владно-розпорядчими повноваженнями щодо заявників-наречених не володіє, але, одночасно із цим, особливим юрисдикційним чином впливає на виникнення відповідних правових можливостей у сімейній, приватно-правовій сфері.

Список використаних джерел:

1. *Хеффе О.* Політика. Право. Справедливість [Текст] / О. Хеффе. – М.: Гнозис; Логос, 1994. – 328 с., С.270; 2. *Петришин О.* Праворозуміння у вітчизняній теорії права: загально-соціальний контекст / О. Петришин // Філософія права і загальна теорія права. Науковий журнал. Видавець «Право України». – 2012. – № 1. – С. 37-49; 3. *Циппеліус Р.* Юридична методологія [Текст] / Р. Циппеліус; пер. Р. Корнута. – К.: Реферат, 2004. – С. 18; 4. *Сидоренко О. О.* Процесуальні норми права: поняття, особливості, різновиди / О. О. Сидоренко. – Харків: Право, 2014. – 192 с.; 5. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України «» від 1 липня 2010 року №2398-VI.; 6. *Труба В. І.* Про сумісність приватного і публічного інтересів у сімейному праві / В. І. Труба // Актуальні проблеми держави і права. – 2011.– Вип. 57. – С. 434-440. С. 435; 7. *Пікуль Я. Г.* Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обмежень / Я. Г. Пікуль // Інформаційно-методичний вісник «Рада». – 2012. – № 1 (114) // Електронний ресурс – [Режим доступу] : <http://terjust.gov.ua/?page=consult&consultid=3065&sub=>; 8. *Квасніцька О. О.* Інститут державної реєстрації суб'єктів підприємництва / О. О. Квасніцька // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1-2. – С. 147.